

การส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา

PROMOTION OF PEACE OF ASEAN COMMUNITY BASED ON RELIGION

¹พระครูวุฒิสากนธรรม

¹Phrakhruwutthisakorntham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Phrakhruwutthisakorntham@gmail.com

Received December 25, 2021; Revised February 12, 2022; Accepted March 20, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการสร้างสันติภาพในประชาคมอาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอนทางศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ พระสงฆ์ บาทหลวง อิหม่าม จำนวน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้การการวิจัยแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างสันติภาพในประชาคมอาเซียน มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็น “ประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน และความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการก่อให้เกิดความเป็นภูมิภาคของอาเซียน ทั้งในแง่ของปัจจัยเชิงปทัสสถานอันนำมาซึ่งความผูกพันกันระหว่างประเทศในภูมิภาคที่เชื่อมโยงกันด้วยประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม เชื้อชาติ อัตลักษณ์และการมีความเชื่อที่ใกล้เคียงกัน 2) หลักคำสอนทางศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียน การอยู่

¹ อาจารย์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมของตน แต่บางครั้งการที่มีคนอยู่ร่วมกันหลายคนหลายกลุ่ม มีความหลากหลายแตกต่างกัน ก็ย่อมมีการขัดแย้งกันบ้าง คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิง เพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ได้ ซึ่งในหลักคำสอนของแต่ละศาสนานั้นมีวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสมกับสังคมต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน เพื่อที่จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ 3) แนวทางการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา ประกอบด้วย การดำเนินงานเครือข่าย โดยมีผู้นำศาสนา เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการก่อตั้งและประสานงาน เทคนิควิธีการในการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ การดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การสร้างพันธะสัญญา และการระดมทรัพยากรมาใช้ได้อย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตามเครือข่ายการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 10 ประการ ตั้งแต่การมีแกนนำสมาชิกที่เข้มแข็ง จนถึงมีระบบการติดตามและประเมินงานของเครือข่าย

คำสำคัญ : เครือข่ายศาสนา, การข้ามวัฒนธรรม, สันติภาพ, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the creation of peace within the ASEAN Community; 2) to analyze religious principles that promote peace of the ASEAN Community; and 3) to propose a model to promote peace of the ASEAN Community according to religious principles. The number of 20 key informants included Buddhist monks, Christian priests and Islamic Imams. The research tool used in this research was a semi-structured interview. The research method was a qualitative research through documentary research and content analysis. Findings of this research were as follows. 1) Creation of peace within the ASEAN Community aimed at: people-centered community; caring and sharing society; good living condition of the people; development in all aspects for lifting people's quality of life; promotion of sustainable utilization of natural resources; promoting identity of ASEAN; and social and cultural cooperation as a crucial component of ASEAN as a regional community. These also included normative factors for internationally binding regional members in histories, languages, cultures, races, identities and beliefs. 2) Concerning religious principles that promote peace of the ASEAN Community, peacefully living together is expected by everyone to exist in their own society. However, various group livings with diversifications sometimes lead to conflicts. No one is able to create a society without any conflict. Nevertheless, conflicts can

sometimes be conducive to an innovation that benefits humans in each society. In this regard, principle of each religion provides various methods of problem-solving that fits into particular society in ASEAN that eventually leads to common and peaceful living. 3) A guideline for creating a model in promoting peace of the ASEAN Community according to religious principles consists of: an operational network led by religious leaders as the main organization in establishing and coordinating the networks; techniques for establishing a learning network; procedural operation; common activities implementation; commitment creation; and sufficient resource mobilization. However, the success of learning network must consist of 10 components starting from strong core members up to the system of follow-up and assessment of the network.

Keywords: Networks of Religions; Transcultural; Peace; ASEAN Community

บทนำ

สันติภาพ (Peace) เป็นสิ่งที่ทุกสังคมพึงประสงค์ สันติภาพเป็นองค์ร่วมที่รวมเงื่อนไขทุกอย่างเกิดขึ้นภายในและระหว่างบุคคล กลุ่ม และสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาและการพัฒนาอันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ความรู้สึก และพฤติกรรม สามารถตอบสนองความต้องการ 3 ด้านของมนุษย์ คือ การอยู่รอด (survival) การอยู่ร่วม (association) และการอยู่ดี (transcendence) ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพคือจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติตน หากเข้าใจสันติภาพแตกต่างกัน การปฏิบัติตนย่อมแตกต่างกันไปด้วย ดังจะเห็นได้จากสันติภาพประเภทต่างๆ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพและการให้ความรู้เกี่ยวกับสันติภาพอย่างทั่วถึงจึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ผู้ที่ใฝ่สันตินั้นเมื่อรู้และเข้าใจความหมายเป็นการส่วนตัวแล้วควรมีความอดทนอดกลั้นต่อคนที่มีความเห็นต่างหรือยังเข้าใจไม่สมบูรณ์ เพราะแท้จริงแล้วมนุษย์ทุกคนปรารถนาสันติภาพและความอยู่ดีมีสุขร่วมกันในสังคมทั่วกัน

สันติภาพในฐานะที่เป็นเป้าหมายเรียกว่า สันติภาวะ (รุ่งธรรม ศิจธรรมรักษ์, 2533 :13) คือ สภาพหรือภาวะที่สงบ ไม่มีความรุนแรง เช่น ไม่มีสงคราม ไม่มีการต่อสู้ฆ่าฟันหรือเบียดเบียนกัน ส่วนสันติวิธีคือ วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต ดังนั้นภาวะที่สังคมมีความสงบสุข ปราศจากความรุนแรง ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ มีความยุติธรรม มีความสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งเรียกสภาวะเช่นนี้ว่า สันติสุข

สันติภาพในมุมมองของพระพุทธศาสนา โดยพระธรรมปิฎก พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร โกธะ) พระไพศาล วิสาโล ดิษ นัท ฮันท์และพระมหาหรรษา ธรรมาโส ได้แบ่งสันติภาพเป็นสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก สันติภาพภายใน หมายถึง สภาวะที่จิต

ของปัจเจกที่หลุดพ้นจากกิเลสหรือจากการครอบงำของสิ่งต่างๆ ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกสภาวะนี้ว่า “นิพพาน” สันติภาพภายนอก หมายถึง สภาวะที่บุคคล หรือสังคมไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก และความสามัคคีผสมกลมกลืนระหว่างมนุษย์ด้วยกัน มีเสรีภาพและเคารพในสิทธิมนุษยชน (Phamaha Hansa Dhammahaso.2011) เป็นสันติภาพ คือ ความสงบ ปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง การเอารัดเอาเปรียบระหว่างคนกับคน คนกับสัตว์ และคนกับสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันโดยเอื้อผลประโยชน์อย่างมีดุลยภาพ และเกิดสันติสุข (Phrakhruprachoteraranakorn.2015 :107) เป็นการสร้างสันติภาพภายในซึ่งเกิดจากฐานจิตที่ประกอบด้วยเมตตาที่พัฒนามาจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วแผ่สันติภาพภายในนั้นให้กระจายไปสร้างสันติภาพภายนอก (Sompong, S.,2016 :137)

กลุ่มประเทศอาเซียนได้กำหนดให้เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ก่อตั้งประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ มีสมาชิก 10 ประเทศ ประกอบด้วยประเทศบรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย กัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และเวียดนาม ซึ่งทั้ง 10 ประเทศมีความแตกต่างกันทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นในการรวมกลุ่มจึงต้องวางรากฐานให้อาเซียนมีความเชื่อมโยง (connectivity) ระหว่างกันมากขึ้นที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 17 เมื่อเดือนตุลาคม 2553 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ได้เห็นพ้องในร่างแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC) เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียนปี 2554-2558 ความเชื่อมโยงครอบคลุมใน 3 มิติ คือ ความเชื่อมโยงทางกายภาพ ความเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบและความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน

ความร่วมมือของประชาคมอาเซียนในการสร้างสันติภาพ มุ่งเน้นความร่วมมือด้านปฏิบัติการรักษาสันติภาพ เป็นกิจกรรมสำคัญในแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน พ.ศ.2552-2558 ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นควรให้เริ่มต้นจากการสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์รักษาสันติภาพของประเทศสมาชิก เพื่อการวางแผนร่วม การอบรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำกลไกอาเซียนเพื่อธำรงสันติภาพและเสถียรภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแผนดำเนินงานของที่ประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน และความร่วมมือด้านการปฏิบัติการรักษาสันติภาพเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของอาเซียน ในการส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศต่างๆ เพื่อแก้ไขความขัดแย้งและการระงับข้อพิพาทโดยสันติ โดยดำเนินการในกรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum-ARF) และการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers' Meeting-Plus หรือ ADMM-Plus) ซึ่งไทยได้เข้าร่วมและมีบทบาทอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการต่างประเทศ, 2561)

ศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่จะให้มวลมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นหลัก ความคิด และเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่โลกได้อย่างแท้จริง หลักการและหลักธรรมเป็นหลักที่มุ่งสันติภาพทั้งสิ้น ศาสนานั้นก็อยู่ท่ามกลางความขัดแย้งความแตกแยก แต่ด้วยคุณธรรม เช่น ความอดทน ความเสียสละ ความรักและความรู้ ที่ยึดเป็นแนวปฏิบัติและมีผู้ปฏิบัติตามจนกระทั่งประชาชนยึดหลักคำสอนและวิธีการและใช้เป็นแนวทางทำให้สังคมมีความสงบสุข แต่ในขณะเดียวกันปัจจุบันนี้หลักคำสอนหรือแนวทางของศาสนา ยังสามารถเป็นแนวทางแห่งสันติภาพได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าวันนี้สังคมโลก จะให้ความสำคัญเรื่องสันติภาพมากน้อยเพียงใดและจะผลักดันการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขให้มีผลทางปฏิบัติสู่สังคมโลกได้อย่างไร

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา หลักธรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนใน โดยเน้นตามหลักพุทธบูรณาการและเพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักพุทธบูรณาการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างสันติภาพในประชาคมอาเซียน
2. เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอนทางศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียน
3. เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา
2. ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสันติภาพของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
3. สัมภาษณ์ พระสงฆ์ บทหลวง อิหม่าม จำนวน 20 รูป/คน เกี่ยวกับการส่งเสริมสันติภาพตามขอบเขตศาสนาของประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา มีผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การสร้างสันติภาพในประชาคมอาเซียน มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็น “ประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน และความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการก่อให้เกิดความเป็นภูมิภาคของอาเซียน ทั้งในแง่ของปัจจัยเชิงปทัสสถานอันนำมาซึ่งความผูกพันกันระหว่างประเทศในภูมิภาคที่เชื่อมโยงกันด้วยประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม เชื้อชาติ อัตลักษณ์และการมีความเชื่อที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเหนี่ยวนำให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความตระหนักในความเป็นภูมิภาคที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ใกล้ชิด พึ่งพาซึ่งกันและกันได้ ในขณะเดียวกัน ความร่วมมือกันทางสังคมและวัฒนธรรมยังเป็นปัจจัยเชิงกายภาพด้วยกัน ในแง่ของการเป็นความตกลงและกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างกัน เพื่อยกระดับไปสู่ความสัมพันธ์ที่เข้มข้นในรูปของการบูรณาการของภูมิภาคในที่สุด

2. หลักคำสอนทางศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมของตน แต่บางครั้งการที่มีคนอยู่ร่วมกันหลายคนหลายกลุ่ม มีความหลากหลายแตกต่างกัน ก็ย่อมมีการขัดแย้งกันบ้าง คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิง แม้เพียงคนๆ เดียวก็อาจมีความขัดแย้งในตนเองได้ เพราะมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมชาติอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนซึ่งจะต้องมีความต้องการอย่างไม่จำกัด แต่สิ่งที่สนองความต้องการนั้นมีอยู่จำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมมิใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไป เพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ได้ซึ่งในหลักคำสอนของแต่ละศาสนานั้นมีวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสมกับสังคมต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน เพื่อที่จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

3. แนวทางการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา ประกอบด้วย การดำเนินงานเครือข่าย โดยมีผู้นำศาสนา เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการก่อตั้งและประสานงาน เทคนิควิธีการในการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ การดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การสร้างพันธะสัญญา และการระดมทรัพยากรมาใช้ได้อย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตามเครือข่ายการเรียนรู้จะประสบ

ความสำเร็จได้ต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 10 ประการ ได้แก่ มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็งมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่าย มีสัมพันธภาพที่ดี การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง ทรัพยากรและการแบ่งปัน การเรียนรู้และนวัตกรรม การสื่อสาร การบริหารจัดการที่ดี และระบบการติดตามและประเมินงาน และระบบความสัมพันธ์ กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ และการบริหารจัดการที่ดี และการขยายเครือข่าย

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา มีผลการศึกษสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การสร้างสันติภาพในประชาคมอาเซียน ตลอดระยะเวลากว่า 50 ปีที่อาเซียนดำเนินการสร้างความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคมานั้น อาเซียนได้ผ่านอุปสรรคและวิกฤตการณ์มาหลายครั้งหลายครา อาเซียนมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องและเร่งพัฒนาความร่วมมือจนกระทั่งนำมาสู่การบูรณาการรูปของประชาคมในที่สุด แต่เชื่อว่าความร่วมมือกันเป็นประชาคมจะเป็นเครื่องแสดงถึงความสำเร็จสูงสุดของอาเซียน อาเซียนยังต้องเผชิญกับปัญหาคั่งค้างมาแต่อดีตที่ยังไม่สามารถจัดการได้ ปัญหาภายใต้บริบทใหม่ๆ และปัญหาที่เป็นผลพวงจากกระบวนการบูรณาการของอาเซียนเอง โดยเฉพาะปัญหาที่สร้างผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งอาเซียนให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้มากขึ้น ไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขของทิศทางการพัฒนาของโลก หรือการเคลื่อนไหวของภาคสังคมภายในภูมิภาคเองก็ตามที่ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นแรงผลักดันการพัฒนาของอาเซียนทั้งในเชิงสถาบันและการขยายความร่วมมือทางสังคมและวัฒนธรรมให้มีความสำคัญต่ออาเซียนเพิ่มมากขึ้นในอนาคต แนวโน้มของความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมเพื่อการสร้างสันติภาพในประชาคมอาเซียน

1.1 ประเด็นสังคมและวัฒนธรรมจะมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์และอาเซียนภิวัตน์ ประกอบกับการหลั่งไหลกันของมิติความสัมพันธ์ทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมที่ไม่มีเส้นแบ่งจากกัน ดังนั้น อาเซียนต้องมีการขยายความร่วมมือในเชิงลึก อันหมายถึง การพัฒนาความร่วมมือที่มีอยู่เดิมให้มากขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็ขยายความร่วมมือเชิงกว้าง คือ การดำเนินการในประเด็นสิ่งท้าทายใหม่ๆ อาทิ การเป็นสังคมสูงอายุของอาเซียน (Ageing ASEAN) ที่จะมีผลกระทบต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียน ตลอดจนศักยภาพของภูมิภาคโดยรวม หรือแนวโน้มอันอันจะนำมาซึ่งการขยายจำนวนสมาชิกและการขยายช่องว่างของความแตกต่างภายในอาเซียนเดิม 10 ประเทศให้มากยิ่งขึ้น อาเซียน

จำเป็นต้องดำเนินการทั้งมิติเชิงลึกและเชิงกว้างในการรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ไปพร้อมกัน

1.2 ประชาชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีพื้นที่ของการมีส่วนร่วมมากขึ้น เนื่องจากปัญหาและมิติการพัฒนาของโลกปัจจุบันต้องการมีส่วนร่วมและบทบาทของตัวแสดงที่หลากหลายมากขึ้นกว่าแต่ก่อน การอาศัยเพียงบทบาทรัฐและองค์การระหว่างประเทศไม่สามารถตอบสนองต่อสิ่งท้าทายใหม่ๆ ได้ เนื่องจากการดำเนินการโดยรัฐมีข้อจำกัดหลายอย่าง และในการรับมือกับผลกระทบของอาเซียนนั้นจำเป็นต้องอาศัยวิธีการแก้ไขปัญหาในมุมกว้างที่มากกว่าวิธีคิดและการจัดกาแบบรัฐ การให้พื้นที่ของการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างและยอมรับบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของภาคประชาชนและภาคประชาสังคมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการรับมือกับสิ่งท้าทายในบริบทโลกปัจจุบันและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เช่น บทบาทของศาสนาหลักของอาเซียนกับองค์กรต่างๆ ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยด้านต่างๆ ที่นำไปสู่การเปิดกว้างและความองคางมของงานด้านการพัฒนาย่างมีนัยยะสำคัญ หรือความพยายามของภาคประชาชนในการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาอาเซียน (ASEAN Consultative Council) หรือการสร้างร่วมมือของทุกศาสนาในอาเซียนในการเป็นผู้นำด้านการสร้างสันติภาพ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ และสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากเกิดขึ้นได้จริงก็จะเป็นการสะท้อนถึงพัฒนาการที่สำคัญของอาเซียนในการเป็นประชาคมของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างแท้จริง

1.3 การเรียนรู้และรับรู้ที่มีต่อกันของประชาชนในอาเซียนเกี่ยวกับความเป็นประชาคมอาเซียนจะค่อยๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายและกลไกการดำเนินการในการพยายามสร้างความเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ดำเนินการมาต่อเนื่องและอีกส่วนหนึ่งมาจากการเข้าถึงระหว่างประชาชนผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เครือข่ายประชาชนอาเซียนเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ

กล่าวโดยสรุป ประชาชนและประชาคมทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงศาสนาหลักของอาเซียน ต้องมีลักษณะร่วมกัน 5 ประการ ได้แก่ เป็นกลุ่ม องค์กร หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่ง ที่ต่อเนื่อง ไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนามาร่วมกัน และร่วมกันรับผิดชอบ และมีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

2. หลักคำสอนทางศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียน หลักธรรมคำสอนทางศาสนาว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของประชาคมอาเซียนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด เมื่อสังเคราะห์ก็จะรวมในเรื่องความรัก ความเมตตา สามัคคีปรองดอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการมีน้ำใจและเคารพซึ่งความคิดของกันและกัน เมื่อเราแยกความต่างศาสนาออกจากความต่างพวกได้ คือ ไม่ให้มีข้ออ้างหรือหลักการใดๆ ในศาสนาที่จะไปยืนยันส่งเสริมการขัดแย้งสู้รบและพยายามนำคำสอนในศาสนามาช่วยผ่อนเบาหรือระงับความพิพาทนั้นแล้ว ปัญหาที่จะไม่ซับซ้อนเมื่อทำได้เช่นนี้จะเหลืออยู่แต่เพียงปัญหาการขัดแย้งสู้รบกันเพราะความต่างพวกอย่างเดียวเมื่อถึงขั้นนี้ จะเป็นปัญหาในระดับสถานการณ์พื้นฐานของมนุษย์ทีเดียว ซึ่งการแก้ไขระยะยาวและแท้จริง จะต้องอาศัยการศึกษาหรือการพัฒนามนุษย์ที่ถูกต้อง

การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่นั้นถือว่าเป็นสถานการณ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์สังคมและเป็นความจำเป็นในการที่จะอยู่รอดและอยู่ด้วยดี ในภาวะเช่นนี้ ความรักห่วงรักพวกย่อมมีคุณประโยชน์มากโดยช่วยให้เกิดความสามัคคีมีพลังช่วยกันทำการสร้างสรรค์ได้สำเร็จ และแต่ละคนก็มีแรงจูงใจที่จะทำการสร้างสรรค์เพื่อความเจริญงอกงามแห่งชุมชนสังคม ตลอดจนองค์กร เป็นต้น ศาสนาก็มีบทบาทช่วยส่งเสริมให้คนในสังคม มีความสามัคคีรักกัน ช่วยเหลือกันอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข แต่ปัญหาเกิดขึ้นว่า เมื่อมนุษย์มารวมกันแล้วแต่ละกลุ่มก็เลยมกลายเป็นคนละกลุ่มคนละหมู่ แยกต่างหากจากกัน กลายเป็นต่างพวกต่างหมู่แล้วก็มีแนวโน้มเอียงที่จะตั้งท่าทีแบบแบ่งแยก ระวัง เป็นปฏิปักษ์ ซึ่งนำไปสู่การขัดแย้งแย่งชิงต่อสู้กัน ก็เลยมกลายเป็นว่า มนุษย์รวมตัวเข้ามาเป็นกลุ่มพวกของตน เพื่อแยกจากกลุ่มอื่น การรวมตัวตลอดจนสามัคคีเช่นนี้จึงนำผลดีมาด้านหนึ่งพร้อมกับก่อให้เกิดผลเสียอีกด้านหนึ่ง นับว่าเป็นการพัฒนาของมนุษย์ขึ้นมาขั้นหนึ่ง แต่ยังเป็นการพัฒนาเพียงขั้นต้น

แท้จริงนั้น มนุษย์ ก็คือ มนุษย์ด้วยกันทั่วทั้งโลก มนุษย์จึงจะต้องเป็นส่วนร่วมของชุมชนมนุษย์ทั่วทั้งโลกนี้ (world community) ที่จริงโดยธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนเป็นสมาชิกหรือองค์ประกอบหนึ่งๆ ของชุมชนแห่งโลกมนุษย์นี้อยู่แล้ว แต่มนุษย์จะต้องทำให้ความเป็นสมาชิกของตนนี้ มีผลจริงในทางปฏิบัติ ด้วยการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ถึงกันจริงๆ ทั่วถึงหมด ภาวะนั้นเท่ากับเป็นจุดหมายในเชิงสังคมของการพัฒนามนุษย์

การพัฒนามนุษย์นั้นจะถือว่าสำเร็จผลเมื่อบรรลุจุดหมายในการสร้างชุมชนแห่งโลกมนุษย์ ที่ทุกคนเป็นส่วนร่วมในโลกที่มีสันติสุข และศาสนาที่แท้ก็ควรมีบทบาทช่วยหนุนนำมนุษย์ให้ก้าวไปสู่จุดหมายนี้เริ่มตั้งแต่ให้มนุษย์มองการรวมตัวเป็นกลุ่ม ในความหมายและด้วยท่าทีใหม่ คือ ให้มองการรวมตัวเป็นกลุ่มของมนุษย์แต่ละกลุ่ม ไม่ใช่เป็นการแยกเป็นต่างกลุ่ม แต่เป็นขั้นตอนของการที่จะมารวมกันในขอบเขตและขนาดที่ขยายกว้างใหญ่ยิ่งขึ้นไปตามลำดับจนถึงเอกภาพระดับโลกในที่สุดเพื่อให้บรรลุผลที่ตั้งาม จะต้องละเลิกท่าทีการมองและการขึ้นาสั่งสอนกันในลักษณะที่เป็นการย่ำให้ยึดถือพวกตน โดยแยกจากพวกอื่นต้อง

ยอมรับความจริงว่า ปฏิบัติการเชิงแบ่งแยกเช่นนี้ ยังมีมากมายเด่นชัดในโลก คือ มีการบอกกล่าวแนะนำ สั่งสอนกระตุ้นเร้าตอกย้ำให้ยึดถือในกลุ่มพวกของตนให้เหนียวแน่น และรุนแรงยิ่งขึ้นและมักจะมาพร้อมกับการวางท่าที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกลุ่มอื่นพวกอื่นเราได้เห็นกันชัดว่า บางทีศาสนาก็ถูกนำมาอ้างหรือใช้ประโยชน์เพื่อสนองจุดหมายที่ย้อนกระแสการพัฒนามนุษย์อย่างนี้

ทั้งหมดนี้ คือ จุดการแก้ไขปัญหาที่แท้จริง ซึ่งเป็นเครื่องพิสูจน์การพัฒนาคนด้วยว่าเมื่อโลกทางด้านสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ ทางเทคโนโลยี และทางระบบการจัดการสังคมขยายความสัมพันธ์ถึงกันเป็นอันเดียวทั่วโลก อย่างที่เรียกว่าเป็นโลกาภิวัตน์ เป็นภาวะไร้พรมแดนแล้ว มนุษย์จะพัฒนาจิตใจให้กว้างขวาง มีเมตตาไมตรีที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ให้รวมเป็นชุมชนมนุษยชาติอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีปัญหาที่มองเห็นความจริงอย่างเป็นอิสระไร้พรมแดน

3. แนวทางการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา เริ่มต้นตั้งแต่การดำเนินงานของเครือข่ายศาสนาเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย โดยผู้นำทางศาสนาหลักในอาเซียน เป็นผู้ประสานงาน และศูนย์กลางเครือข่าย การใช้เทคนิควิธีการในการจัดตั้งเครือข่ายศาสนาเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ต้องใช้เทคนิควิธีการหลายประการจึงจะประสบความสำเร็จ เช่น การสร้างความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกเครือข่าย ด้วยการจัดกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างต่อเนื่อง การใช้แกนนำบรรพชิตและชุมชน เป็นผู้ร่วมดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน และมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ไว้วางใจ เนื่องด้วยเกิดความแตกต่างกันในด้านระบอบการเมืองการปกครอง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีต่อกันในระดับของกลุ่มภาคีเครือข่ายทั้งในระดับบนและระดับล่าง การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมมากที่สุด ทั้งในเรื่องความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ไม่ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ผูกขาดทางความคิดทั้งในการเป็นผู้นำและการดำเนินกิจกรรมแต่เพียงผู้เดียว และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม เพื่อเผยแพร่ความรู้และการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น การดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการเป็นการดำเนินงานจัดตั้งเครือข่ายศาสนาเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมของผู้ที่เกี่ยวข้อง สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และช่วงเวลาที่เหมาะสม การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคคล กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐของแต่ละประเทศ การสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้บุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานเป็นสมาชิกและร่วมกัน จัดตั้งเครือข่าย การจัดประชุมผู้สนใจเพื่อดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย และการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายศาสนาเพื่อการเรียนรู้ข้าม

วัฒนธรรม เพื่อบรรลุความสำเร็จร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เครือข่ายศาสนาเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมจะต้องดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องทุกปี

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แนวทางการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสันติภาพของประชาคมอาเซียนตามหลักศาสนา ประกอบด้วย การดำเนินงานเครือข่าย โดยมีผู้นำศาสนา เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการก่อตั้งและประสานงาน เทคนิควิธีการในการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ การดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การสร้างพันธะสัญญา และการระดมทรัพยากรมาใช้ได้อย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตามเครือข่ายการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 10 ประการ ตั้งแต่การมีแกนนำสมาชิกที่เข้มแข็ง จนถึงมีระบบการติดตามและประเมินงานของเครือข่าย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. “การรักษาสันติภาพ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/main/th/issues/9904.html>, วันที่ 1 เมษายน 2562.
- รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์.(2533), *สันติศึกษากับสันติภาพ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Phamaha Hansa Dhammhaso. (2011), *Buddhist Nonviolent : Integrating the Principles and Instruments of Conflict Management*. Bangkok : 21 Century,.
- Phrakhruprachoteraranakorn. (Noi Sirisuk). (2015), *The Buddhist Peace : The Idea and role in Peace building of Thai Buddhist monks*. Ph.D. in Social Sciences Journal. 5(2)..
- Sompong. S. (2016). *A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek.Net*. Journal of MCU Peace Studies. 4(1).

